

**Nederlandse arbeidsinspecteurs Marga Zuurbier en Nicole Kroon:
“Te veel mensen overlijden aan gevaarlijke stoffen”**

Nederland heeft relatief veel chemische industrie. Bedrijven waar gevaarlijke stoffen met hoge risico's voor werknemers en omgeving worden geproduceerd en vrijkomen, worden scherp in de gaten gehouden. De Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid is de instantie die onder verantwoordelijkheid van het ministerie controleert en de arbeidsomstandighedenwet handhaaft. “We willen de huidige werknemers beschermen.” Een interview.

In 2015 vierde de Nederlandse Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Inspectie SZW) dat 125 jaar eerder het Rijkstoezicht op de Arbeid werd opgericht. Drie inspecteurs kregen in 1890 de opdracht gevaarlijke situaties en dodelijke ongevallen te voorkomen. Anno 2016 werken er 1100 medewerkers die ruim 370.000 ondernemingen onder hun hoede hebben. Zo'n 400 daarvan houden zich bezig met arbeidsomstandigheden.

Jaarlijks overlijden in Nederland drieduizend mensen als gevolg van hun werk. In bijna de helft van de gevallen (1350) gaat het om kanker door chemische stoffen. Een veilige werkvloer? Een illusie? Marga Zuurbier, directeur arbeidsomstandigheden van de Inspectie SZW, is stellig: “Nee, dat kan. De drieduizend doden die in Nederland als gevolg van hun werk vallen, zijn niet nodig. Dat geldt ook voor alle beroepsziekten vanwege gevaarlijke stoffen. Niet elke werkgever is ervan doordrongen dat de veiligheid op de werkvloer voorop moet staan. We constateren jaarlijks bij zo'n 70 procent van de bedrijven, waar een ongeval heft plaatsgevonden, overtredingen. Er mag best een tandje bij zodat mensen veilig hun pensioen kunnen halen.”

De Inspectie SZW controleert en handhaaft niet alleen op basis van de wet, maar ook op grond van risicoanalyses. Zo geldt er voor de chemische industrie een streng veiligheidsbeheerssysteem met jaarlijkse controles. Ook asbestverwijderaars kunnen geregeld bezoek verwachten. Andere bedrijven die met minder grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen werken krijgen minder vaak bezoek van een inspecteur, maar dienen aan scherpe regels te voldoen. En verder werkt de overheidsdienst ook projectmatig en steekproefsgewijs. De ene keer is de bouwsector speerpunt, een andere keer de metaalindustrie, de agrarische sector, wegwerkers of de schoonmaak.

Incidenten voorkomen

Een van de speerpunten als het om de controle en handhaving van de veiligheid en gezondheid van werknemers gaat vormen de zogeheten gevaarlijke stoffen; stoffen die na blootstelling ziekte of dood tot gevolg hebben. In Nederland zijn er zo'n vierhonderd hoogrisicobedrijven: bedrijven die met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen werken. Als er bij deze bedrijven, vaak in de chemische industrie, iets misgaat, kunnen de gevolgen voor zowel werknemers als omgeving enorm zijn. Zij moeten extra maatregelen treffen, zoals een veiligheidsbeheerssysteem, om incidenten te voorkomen.

Nicole Kroon is directeur Major Hazard Control bij de Inspectie SZW. Ze vertelt hoe Nederland met hoogrisicobedrijven en gevaarlijke chemische stoffen omgaat. “We hebben

sinds dit jaar één programma gevaarlijke stoffen ontwikkeld. Alle kennis hebben we gebundeld. Verder proberen we zo goed mogelijk in kaart te brengen van welke stoffen en combinaties van stoffen werknemers bij blootstelling ziek worden of op termijn kunnen overlijden. Dit is een speerpunt, ook voor 2017.” “We vonden dat er in onze inspecties meer aandacht moest komen voor gevaarlijke stoffen”, voegt Marga Zuurbier daaraan toe. “Er worden te veel mensen ziek of gaan dood als gevolg van blootstelling aan allerlei gevaarlijke stoffen. Niet alleen bij de hoogrisicobedrijven, maar bijvoorbeeld ook bij het verwijderen van asbest en bij het lassen.”

In Nederland vallen vierhonderd bedrijven onder het wettelijk Besluit risico's zware ongevallen (Brzo 1999), de Nederlandse vertaling van de Europese Richtlijn die voortkwam uit de ramp in het Italiaanse Seveso waar in 1976 giftig gas vrij kwam met talloze verminkingen tot gevolg. Deze regelgeving heeft als doel het voorkomen van zware ongevallen met grote gevolgen voor mens, omgeving, milieu en infrastructuur. Bij de inspectie en handhaving van deze bedrijven werkt de Inspectie SZW sinds 2014 samen met andere controle instanties op provinciaal en gemeentelijk niveau, de omgevingsdiensten en de veiligheidsregio's. Als er binnen deze bedrijven namelijk iets misgaat, heeft het bijna altijd gevolgen voor de directe omgeving. De Inspectie is er primair voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemer, niet voor de omwonenden. Zij controleert deze bedrijven regelmatig, vele zelfs jaarlijks. De Inspectie zegt zicht te hebben op de gevaarlijke stoffen die bij de vierhonderd Brzo-bedrijven worden gebruikt, geproduceerd en geregistreerd. Ook bedrijven die met minder grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen omgaan (zo'n 100), maar met vergelijkbare risico's, krijgen geregeld een bezoek van de inspecteurs.

Risicogestuurd

De Inspectie SZW controleert en handhaaft op basis van de Arbeidsomstandighedenwet. Chemische bedrijven of andere bedrijven die met gevaarlijke stoffen werken zijn verplicht te registreren welke afzonderlijke stoffen ze gebruiken, welke vrijkomen tijdens het productieproces en welke maatregelen nodig zijn om werknemers veilig en gezond te kunnen laten werken. “Bij negen van de tien Brzo-bedrijven is de registratie van gevaarlijke stoffen, hun grenswaarden en het veiligheidsbeheerssysteem in het algemeen wel op orde,” weet Nicole Kroon. “Ze zijn enorm risicogestuurd. Wel zien we meer *aging* van installaties. Veel chemische bedrijven bestaan inmiddels zo'n veertig jaar en krijgen zwakke schakels in leidingen of drukvaten.” De Inspectie beoordeelt de veiligheidsrapporten van de bedrijven. En tijdens de jaarlijkse controle wordt gekeken of ze in de praktijk voldoen aan alle eisen. Gebeurt dit niet dan volgt een waarschuwing, eis tot naleving van de wet, boetes, een dwangsom, stillegging of een stafrechtelijk traject.

Sinds de verantwoordelijkheid voor gezond en veilig werken sinds 2007 bij de herziening van de Arbeidsomstandighedenwet, meer bij werkgevers en werknemers is komen te liggen, zijn andere instrumenten ontwikkeld die risico's op de werkvloer moeten inventariseren. Bij bedrijven, buiten de chemie, die ook met gevaarlijke stoffen werken, wordt steeds meer van een zogeheten Arbocatalogus en van digitale risico-inventarisaties en -evaluaties (RI&E) gebruik gemaakt. Werkgevers en werknemers binnen een branche kunnen met deze

instrumenten zelf een op het bedrijf of branche gerichte risico-inventarisatie ontwikkelen. Daarbij hoort een plan van aanpak met maatregelen om de risico's te beheersen, die als werkwijze voor de sector in de Arbocatalogus wordt opgenomen. Het opstellen van een Arbocatalogus is geen verplichting, maar volgens directeur Marga Zuurbier is het wel een goede manier om veilige werkwijzen goed onderbouwd op basis van emissies en blootstelling in het productieproces te ontwikkelen. "Voor veel gevaarlijke stoffen die niet uniek zijn, zoals asbest, lasrook, ammoniak in silo's of kwartsstof kun je generieke veiligheidsmaatregelen treffen in een door ons goedgekeurde Arbocatalogus. Voor bedrijven is het dan gemakkelijker zich hieraan te houden en voor de Inspectie is het eenvoudiger te handhaven. Wordt de wet overtreden dan verwijzen we naar de catalogus. Voor werknemers is de veilige werkwijze ook helder. Er zijn nu ruim 150 Arbocatalogi. We hopen dat er voor elke branche een catalogus komt zodat alle risico's en maatregelen geïnventariseerd zijn. Vakbonden en werkgevers kunnen daar nog meer werk van maken." Een Arbocatalogus is zoals gezegd niet verplicht. Dat geldt wel voor het inventariseren en beheersen van risico's via de risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E), per bedrijf of per branche. Momenteel zijn er in Nederland 170 branche RI&E's om bedrijven te helpen bij het opstellen van hun eigen RI&E.

Kennis van nu

Afgelopen jaren kwamen in Nederland verschillende gevallen van (mogelijke) blootstelling van werknemers aan gevaarlijke stoffen aan het licht. Bij Defensie betichtten zo'n negenhonderd oud-werknemers hun ex-werkgever bijvoorbeeld ziek te zijn geworden van het werken in de jaren tachtig en negentig met de giftige, kankerverwekkende chroomhoudende verf (Chroom 6). Ook bij de Nederlandse Spoorwegen werden werknemers tijdens het schuren van oude verflagen aan deze toxische stof blootgesteld. Bij de voormalige chemiereus Dupont (zie ook artikel pagina...), thans Chemours, is mogelijk sprake van te hoge emissies van de kankerverwekkende chemische stof PFOA en later GenX bij de productie van teflon. In Dordrecht (in de buurt van Rotterdam) hebben 450 omwonenden van de fabriek dit najaar een bloedtest aangeboden gekregen, waarvan de uitslag in het voorjaar van 2017 openbaar wordt. Ook heeft minister Asscher, baas van de Inspectie SZW, een onderzoek gelast naar de werkwijze van het bedrijf. Verder is een strafrechtelijk onderzoek in gang gezet.

De eerste vraag in de publieke opinie luidt steevast: 'Waar was de Inspectie SZW?' Marga Zuurbier: "Wij zijn er om werknemers nú te beschermen en te kijken of ze veilig werken. Is dat niet het geval dan leggen we maatregelen op. Vaak is het zo dat bepaalde stoffen die nu als zorgwekkend te boek staan, destijds mochten worden gebruikt. En soms is een stof als zorgwekkend bestempeld, maar niet wettelijk verboden. Wij kunnen alleen maar handhaven op basis van wat wettelijk is vastgelegd. Achteraf, met de inzichten van nu, kun je soms vaststellen dat mensen aan een bepaalde stof zijn doodgegaan of er ziek van zijn geworden. Maar dat wil niet altijd zeggen dat de werkgever toentertijd zijn werknemers niet goed – volgens de regels van toen - heeft beschermd. Of dat de Inspectie haar werk niet heeft gedaan. Je moet kijken naar de toen geldende regelgeving en de stand van de wetenschap destijds. Heeft de werkgever op basis daarvan destijds gedaan wat-ie moest doen – dat is de vraag." "De inzichten over het gevaar van stoffen veranderen heel snel", weet Nicole Kroon. "Wat weten we nu bijvoorbeeld over de mogelijke gevaren van toepassing van nanotechnologie? En

van de effecten van de talloze nieuwe stoffen die in de chemische industrie worden ontwikkeld?”

[Kader]Inspectie SZW

De Inspectie SZW valt onder het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ze controleert zo'n 370.000 Nederlandse bedrijven met meer dan twee werknemers op illegale arbeid, fraude en schijnconstructies en arbeidsomstandigheden. Psychosociale arbeidsbelasting (werkdruk, stress, pesten en discriminatie) en ongevallen met flexibele arbeidskrachten kregen dit jaar extra aandacht. Van de 1100 medewerkers houden zich er 400 met controle en handhaving op basis van de Arbeidsomstandighedenwet bezig. Ruim veertig inspecteurs zijn specifiek gericht op de bedrijven met een hoog risico vanwege de gevaarlijke stoffen waaraan werknemers en omgeving zijn blootgesteld. Deze bedrijven worden “zeer frequent” geïnspecteerd. Andere bedrijven worden op basis van risicoanalyses gecontroleerd. Dat kan eens per drie jaar zijn of nooit, zoals bijvoorbeeld bij bedrijven en organisaties die alleen kantoorwerkzaamheden hebben, zoals het ministerie van SWZ.

[Kader]Klacht vakbonden ILO

In 2012 dienden de Nederlandse vakbonden een klacht in bij de ILO, omdat de Inspectie SZW zich volgens hen niet aan onder meer ILO-verdrag 81, Labour Inspection Convention, zou houden. De klacht, die ontvankelijk werd verklaard, ging vooral over het aantal inspecteurs, het aantal controles, kennis en werkwijze. Sinds in 2007 gezond en veilig werken primair een verantwoordelijkheid werd van werkgevers en werknemers (en de overheid zich terugtrok), constateren de bonden dat minder bedrijven geïnspecteerd worden of minder frequent en dat naleving van wettelijke bepalingen en verplichtingen is verslechterd. De terugtrekkende overheid en dus ook de terugtrekkende Inspectie SZW heeft volgens hen een negatief effect op het handhaven van gezonde en veilige arbeidsomstandigheden en op preventie van bijvoorbeeld beroepsziekten.

De ILO onderschreef de klachten van de vakbonden en deed in 2014 een aantal aanbevelingen aan het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, waar de Inspectie SZW onder valt. Zo zou de Inspectie effectiever moeten samenwerken met andere inspecties en arbodiensten. Ook is de in Nederland ingevoerde ‘zelfhandhaving’ door werkgevers en werknemers volgens de ILO geen vervanging voor de toezicht- en handhavingstaken van de overheid. De ILO verzocht de regering ervoor te zorgen dat het aantal en de frequentie van controles voldoende is en er ook buiten hoogrisicosectoren wordt gecontroleerd. Ook vroeg de ILO het systeem van beroepsziektemelding te verbeteren. In een reactie van maart 2015 verklaarde minister Asscher tevreden te zijn met het huidige inspectiebeleid, de aanbevelingen ter harte te nemen en via halfjaarlijkse rapportages de ILO op de hoogte te houden.